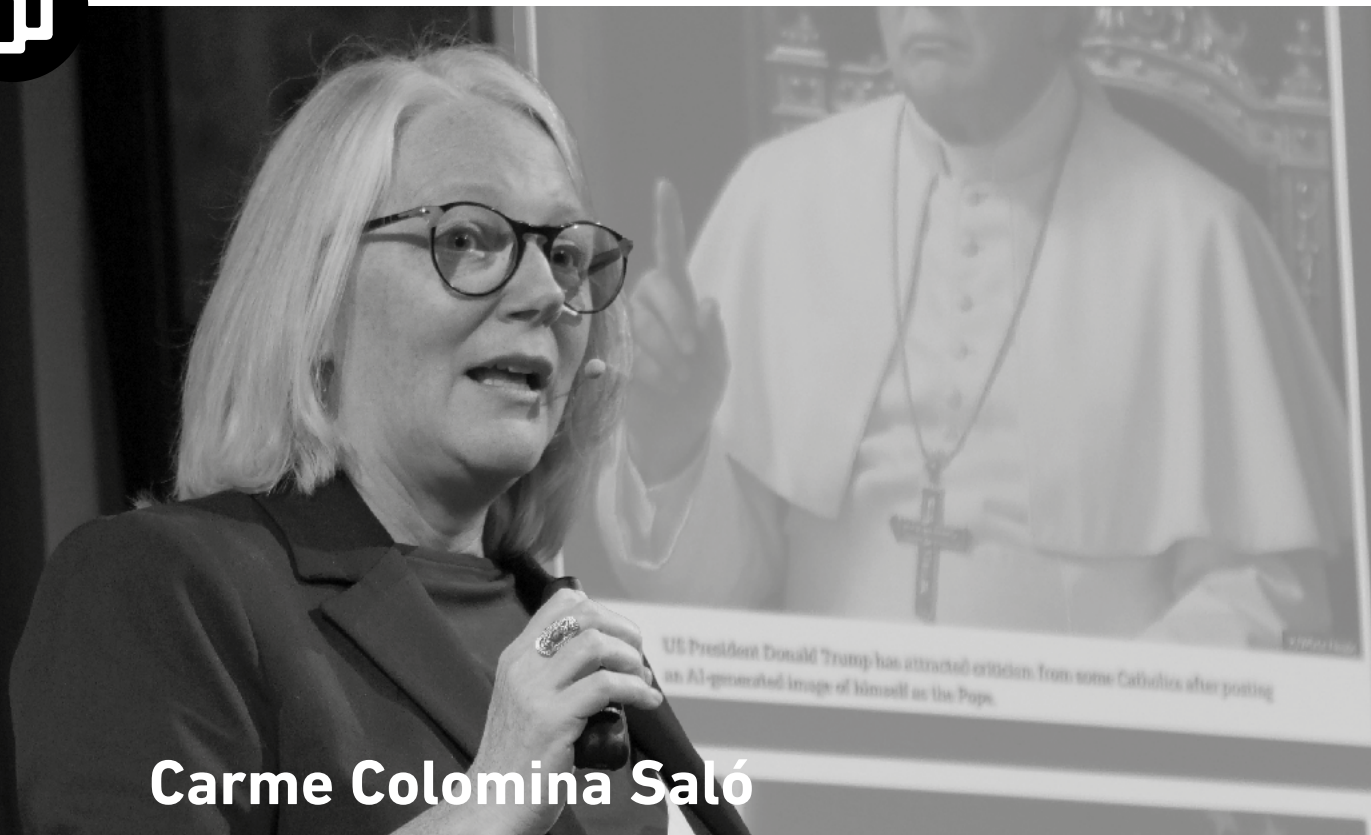

finestra

Carme Colomina Saló

Geopolítica de la complexitat:
una transformació estructural del poder global

Carme Colomina Saló, periodista i investigadora del CIDOB
Hub Social, Barcelona, 14 d'octubre del 2025.

Vivim una etapa de canvis a nivell global. Els moviments de les superpotències estan capgirant l'ordre internacional sorgit des de la Segona Guerra Mundial. L'aparició de les grans corporacions tecnològiques està promovent una revolució industrial a gran escala que condiciona l'esdevenir del món. Aquestes són algunes de les reflexions que Carme Colomina i Saló, periodista i investigadora del CIDOB, va dur a terme a la Lliçó Irla del curs 2025-2026. Una mirada fresca, directa i punyent sobre cap a on es mou el món, que sembla que ha agafat velocitat de vertigen.

La geopolítica ens parla de l'exercici del poder. D'un món on, des del realisme polític,¹ els conflictes i les rivalitats són els components estructurals de l'ordre global. El concepte de «geopolítica», que prové de finals del segle XIX i descrivia la relació entre geografia i política, va anar evolucionant al llarg del segle XX. El pensament imperialista entenia la geopolítica com a part del coneixement imperial occidental que s'ocupava de la relació entre la terra física i la política. El nazisme va associar el terme al seu objectiu de *Lebensraum* —la recerca de més «espai vital» per a la nació alemanya— i, cap al final de la Guerra Freda a la dècada de 1980, la geopolítica va reviuire com a marc per descriure la competència global entre la Unió Soviètica i els EUA per la influència sobre governs i recursos estratègics a escala global.

Amb el temps, el prefix «geo-» ha anat perdent el seu significat exclusivament geogràfic per convertir-se en la partícula que determina la competició per a la defensa dels interessos de les grans potències aplicable a una gran varietat de sectors i àmbits, com ara la geopolítica del ciberespai,

dels recursos naturals o d'elements que no tenen res a veure amb l'espai físic, com la geopolítica dels semiconductors.²

El ressorgiment de la geopolítica com a instrument d'anàlisi serveix, doncs, per emmarcar un augment de la competència pel poder dur en un ordre internacional més multipolar. Un món on la Xina i els EUA rivalitzen pel lideratge global; amb conflictes territorials, com la invasió russa d'Ucraïna, o amb guerres enquistades a territoris com el Iemen, el Sudan, o Gaza on es mesuren, també de manera interposada, (des)equilibris regionals. I tot això passa en plena crisi de la legalitat internacional i de fragmentació de la connectivitat global.

Assistim a un canvi en les hegemònies globals, a una dispersió del poder i a noves interdependències entre una multiplicitat d'actors, agendes i valors que estructuren l'ordre internacional. Aquesta transició s'emmarca en un augment de la competència pel poder dur

1 WALTZ, *Theory of International Politics*.

2 Ó TUATHAIL, «Thinking critically about geopolitics».

La UE s'afanya a reforçar aliances amb el Sud Global mentre s'aferra a la idea errònia que el «pragmatisme» poruc davant Trump la salvarà de les represàlies

però, sobretot, ve determinada per l'impacte exponencial d'una revolució tecnològica que està definint el reordenament global.

Vells actors en un escenari nou

En plena ressaca aranzelària durant la tardor del 2025 forçada pel president dels EUA, Donald Trump, de l'intervencionisme expansionista que busca l'apropiació dels recursos naturals i la transaccionalitat en les relacions internacionals, la incertesa comercial i política és la nova normalitat.³ Assistirem a una acceleració de la reconfiguració global de les connexions comercials, finances i geopolítiques, però també a un afebliment constant de les normes establertes. L'Organització Mundial del Comerç (OMC) estima que el percentatge del comerç mundial que respecta les seves regles⁴ s'ha reduït fins al 74 %.⁵ Davant la imprevisibilitat de Trump i la competència de la Xina, bona part del món s'ha

llançat a una cursa accelerada a la recerca de relacions comercials alternatives. No es tracta només de diversificar, ni de l'ascens d'un Sud Global cada cop més actiu, es tracta d'una reconfiguració estructural del poder en un context més fragmentat i més complex. La transició és més global i plural: per l'augment del nombre d'escenaris de competició geoestratègica; per la irrupció d'un nombre cada cop més gran d'actors no estatals amb influència geopolítica global, i especialment pel poder transnacional de les grans plataformes tecnològiques exercint d'actors globals més poderosos que molts governs; i per la disputa pel control del coneixement i la infraestructura tecnològica. Però és que, a més, en plena desintegració del multilateralisme, la impunitat es referma. S'accelera el desafiament a la legitimitat normativa global i s'aprofundeix en el desacomplexament d'un món sense normes, que ha trobat en el retorn de Donald Trump a la Casa Blanca el seu màxim exponent.

Amitav Acharya parla de l'«ordre múltiplex» quan compara aquesta multiplicitat i simultaneïtat dels canvis globals amb un cine multisa-

les en què les transformacions i les crisis se superposen.⁶ Però, sobretot, estem davant d'una sacsejada global que capgira el vell ordre internacional: en un món on la Xina adverteix sobre els perills de les guerres comercials i s'ofereix com a «país responsable, defensor de l'ordre internacional»; on els EUA amenacen la sobirania territorial d'un membre aliat de l'OTAN, amb la seva voluntat de fer-se amb el control de Groenlàndia; i on la UE s'afanya a reforçar aliances amb el Sud Global mentre s'aferra a la idea errònia que el «pragmatisme» poruc davant el nou inquilí de la Casa Blanca la salvarà de les represàlies de Washington. En aquest nou ordre, la desubicació europea és manifesta. La presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen, afirmava en una entrevista l'abril de 2025 que «*Occident tal i com el coneixíem ja no existeix*».⁷

La UE és el principal soci comercial dels EUA i de la Xina, però, alhora, es veu supeditada a l'un i a l'altra: a

3 ONU, «Uncertainty is the new tariff, costing global trade and hurting developing economies».

4 OMC, «World Tariff Profiles 2025».

5 OMC, «Global Trade Outlook and Statistics».

6 ACHARYA, *After liberal hegemony: The advent of a multiplex world order*.

7 VON DER LEYEN, «We have no bros and no oligarchs».

les tarifes nord-americanes i a la necessitat del paraigües de seguretat nord-americà, i a la sobreproducció xinesa i la seva capacitat de penetració en el mercat europeu. La UE, a més, s'enfronta al seu propi trilema: com impulsar el creixement econòmic, contenir els enormes dèficits públics i augmentar la inversió en defensa sense que l'austeritat atii encara més el suport als partits d'extrema dreta. Per tot això, Brussel·les és conscient de la seva vulnerabilitat competitiva, tecnològica i seguritària davant els EUA. Però, sobretot, és la seva feblesa política el que la converteix en un objectiu fàcil de la gesticulació intimidant de Trump.

En canvi, el Sud Global comença a convertir-se en un actor amb agència estratègica pròpia, capaç de disputar narratives, mediar en conflictes i proposar models de governança propis.

Els estats del G7 —Alemanya, Canadà, EUA, França, Itàlia, Japó i Regne Unit— representen avui al voltant del 40% del PIB mundial, davant de més del 60% que representaven el 1975. En canvi, el pes econòmic dels set estats anomenats encara «emergents» —Brasil, Índia, Indonèsia, Mè-

xic, Rússia, Turquia i la Xina— equival al voltant de dos terços dels del G7. Abans del 2050, però, aquesta relació s'haurà invertit.

Un moment «tecnopolar»

Si bé els estats han estat els actors principals de les relacions internacionals durant els darrers gairebé 400 anys, aquesta supremacia s'ha vist alterada pel poder d'un grup reduït de gegants tecnològics que rivalitzen amb ells per la seva influència geopolítica.

Es tracta d'un reordenament del poder global que Ian Bremmer va batejar com un «moment tecnopolar»,⁸ marcat per l'exercici d'una certa forma de «sobirania» per part d'aquests gegants tecnològics que s'expandeixen més enllà de l'abast dels reguladors: aporten recursos a la competència geopolítica, mantenen relacions exteriors i han de respondre davant dels seus accionistes, empleats, usuaris o anunciants. Renée DiResta els ha elevat a la

categoria de «governants invisibles» amb capacitat d'influència econòmica,⁹ política i social, i la gosadia de crear realitats a mesura que controlen el destí de milions de persones.

La guerra a Ucraïna n'és l'exemple més clar de com aquests oligopolis digitals exerceixen d'actors internacionals privats. D'una banda, s'han consolidat com a instruments imprescindibles del conflicte recollint i compartint dades amb governs, controlant la informació, eliminant comptes de xarxes socials o actuant com a plataformes de mobilització i emocionalitat. De l'altra, Ucraïna és avui un laboratori de guerra per a les Big Tech de la IA. Empreses com Palantir, Microsoft, Amazon, Starlink, Google, Clearview AI o altres han col·laborat amb les Forces Armades ucraïneses per proporcionar tecnologies avançades al Govern de Kíiv contra l'agressió russa —des de drons a programaris de reconeixement facial.¹⁰ Les grans empreses d'IA són, ara mateix, jutge i part en

9 DIRESTA, *Invisible rulers. The people who turn lies into realities*.

10 CSERNATONI, «Charting the Geopolitics and European Governance of Artificial Intelligence».

8 BREMMER, «The technopolar moment. How digital powers will reshape the global order».

Els EUA, la Xina i la UE exporten també els seus models de governança digital a altres territoris, n'estenen la influència i donent forma a l'ordre digital global

la transformació de l'ordre internacional.

Per tant, en aquesta redistribució del poder global, l'espai digital ha esdevingut també una nova dimensió geopolítica que es desenvolupa des de diferents nivells de confrontació: per models de digitalització contraposats, entre l'autoritarisme digital —o «tecnautoritarisme»— i el «tecnoliberalisme»;¹¹ per la tensió pel poder asimètric entre governs i grans oligopolis tecnològics; així com per la pròpia competència entre el grapat de grans empreses tecnològiques que rivalitzen també per la seva pròpia influència geopolítica. Els poders digitals han transformat el món i l'entorn global on operen els governs, estan impulsant la propera revolució industrial i poden determinar com els estats projectaran el seu poder econòmic i militar.¹² Internet s'ha «geopolititzat».¹³ Eric Sadin parla de la «*silicolonització del món*».¹⁴

11 SADIN, *La silicolonisation du monde*.

12 BREMMER, «The technopolar moment. How digital powers will reshape the global order».

13 BARBÉ, «Orden en transición y normas en discusión».

14 SADIN, *La silicolonisation du monde*.

La revolució de la IA ha passat de ser una perspectiva de futur a una realitat configurada per la tensió entre grans potències i gegants tecnològics. Som als inicis d'un «ordre mundial generatiu» on els EUA, la Xina i, en menor mesura, la UE lideren l'anomenada carrera pel desenvolupament de la IA en un context de confrontació. Alhora, aquestes tres potències promouen models de governança tecnològica molt diferenciats, basats en diferències ideològiques significatives sobre el paper dels mercats, l'estat i els drets individuals: l'autoregulació capitalista dels EUA, el tecnautoritarisme de la Xina i la regulació integral garantista de la UE.

Anu Bradford,¹⁵ que va encunyar el concepte de «l'efecte Brussel·les», ha analitzat en profunditat les ramificacions geopolítiques de l'existència d'aquests tres poders digitals dominants, als quals anomena «imperis digitals». L'autora defensa que, igual que ho van fer els règims imperialistes històrics, els EUA, la Xina i la UE exporten també els seus models de

15 BRADFORD, *Digital empires: The global battle to regulate technology*.

governança digital a altres territoris, n'estenen la influència i donen forma a l'ordre digital global d'acord amb els seus valors. D'aquesta manera, els imperis digitals de l'era moderna d'Internet exerceixen el poder no tant a través del control territorial, sinó exportant-ne la tecnologia, les empreses i els marcs reguladors, influint en les normes i els valors globals.

En definitiva, avancem cap a diferents formes de «desacoblament tecnològic» amb implicacions directes en els diferents models de regulació de les dades i de governança de la IA. A més, el desenvolupament tecnològic d'aquesta competició es basa en un model de negoci construït sobre l'extracció, l'acumulació i el processament de dades, que ha permès a unes quantes empreses acumular una concentració de poder sense precedents en la història de la humanitat. L'oligopoli de les cinc grans empreses tecnològiques del Silicon Valley, les anomenades GAFAM —Google (Alphabet), Apple, Facebook (Meta), Amazon i Microsoft— s'han convertit en els principals exponents —encara que no els únics— del capitalisme de plataforma,

amb un model d'impacte global construït a partir de la desregulació estatunidenca. Són la punta de llançador del que Shoshana Zuboff anomena «capitalisme de vigilància».¹⁶ Tanmateix, el poder d'aquests gegants digitals no només és estructural —sobre la propietat i els recursos, amb capacitat d'influència sobre polítiques i regulacions públiques—, sinó també relacional, ja que utilitza tàctiques de persuasió i coerció per als seus fins. Tota aquesta concentració de poder, en un entorn de competició geopolítica, de fragmentació i dèficit de regulació, planteja interrogants sobre la naturalesa democràtica de gran part del que passa a l'àmbit digital, així com la influència d'aquests gegants empresarials en la presa de decisions públiques.¹⁷

Els algoritmes són instruments de poder estructurants. Unes «armes de destrucció matemàtica», com els va anomenar Cathy O'Neil, que determinen el nostre accés a la

informació.¹⁸ Una quantitat ingent de dades personals i la plataformització de la nostra vida, i de les nostres preferències i necessitats, faciliten una nova forma de dominació que, segons el filòsof Byung-Chul Han, «no s'exerceix mitjançant l'opressió, sinó mitjançant la comunicació».¹⁹

Egopolítica i erosió democràtica

Estem davant d'un món més emocional i menys institucional. Avancem cap a un ordre que s'executa des de la força bruta. Sense legalitat internacional. On la representació del poder dur comença per la construcció de l'home fort. Donald Trump ha fet de la venjança un dels motors del seu exercici del poder. Amb la mateixa frivolitat que despatxava aspirants a emprenedors de telerrealitat a principis dels 2000, ara aprofita el seu retorn a la Casa Blanca per acomiadar els funcionaris del departament de Justícia que el van investigar, per perseguir

i deportar migrants, retallar drets civils i expandir al màxim els poders presidencials. El Trump més hiperbòlic ja vaticinava en la seva presa de possessió que el seu llegat seria el d'un «pacificador i unificador», però ho deia en enmig d'un discurs carregat de greuges, acusacions, exageracions i mentides, on l'egocentrisme presidencial apareixia per deixar clara l'excepcionalitat del 47è president dels EUA «desafiat com cap altre president en la història», segons ell, i «salvat per Déu» de dos intents d'assassinat «per fer Amèrica gran altre vegada».²⁰

Trump s'ha convertit en el símbol que homologa, reforça i esperona els anomenats «enginyers del caos», com els anomena l'assagista i consultor polític Giuliano da Empoli.²¹ Aquest antic candidat al Senat italià pel Partit Demòcrata ja apuntava aleshores com darrere d'aquests nous lideratges il·liberals que havien anat guanyant terreny electoral hi havia mètode i estratègia: informàtics, enquestadors, comunicadors i

16 ZUBOFF, *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*.

17 BOSOER (et. al), «Neither fish nor fowl: the challenges of a democratic AI».

18 O'NEIL, *Armas de destrucción matemática: Cómo el Big Data aumenta la desigualdad y amenaza la democracia*.

19 HAN, *Infocracia. La digitalización y la crisis de la democracia*.

20 WHITE HOUSE, «The inaugural address. President Donald J. Trump».

21 DA EMPOLI, *Los ingenieros del caos*.

Assistim incrèduls a la transformació accelerada dels EUA en una autocràcia: al desplegament del manual clàssic de repressió, censura i control de la informació

grans experts en dades al servei de la dreta radical als EUA, el Regne Unit, Hongria i Itàlia. Una barreja d'ideologia, assessorament compartit i utilització estratègica de les xarxes socials van contribuir a transformar i engrandir figures como Viktor Orbán, Marine Le Pen o Nigel Farage. Però és Elon Musk qui ha aconseguit donar una altra dimensió a aquesta hiperrealitat dissenyada algorítmicament, i Donald Trump qui ha redefinit el significat i el pes de la veritat en el discurs públic. És el triomf de l'ego per sobre del carisma.

Assistim incrèduls a la transformació accelerada dels EUA en una autocràcia: al desplegament del manual clàssic de repressió, censura i control de la informació; a l'afebliment dels contrapesos institucionals sobre el poder que emana desfermat del despatx oval i a un pols per imposar la voluntat de Donald Trump sobre els tribunals, les universitats o l'administració pública. Tot això, en el primer any de mandat. Un país com els EUA, que havia fet de la Primera Esmena la pedra angular d'una concepció sense matisos ni limitacions de la llibertat d'expressió, i es permetia acusar la UE d'antidemocràtica per la seva

regulació de les xarxes socials, veu ara com es desplega des de l'entorn presidencial una autèntica cacera de bruixes i una política de sotmetiment dels mitjans de comunicació.

Les democràcies moren per erosió i cada procés electoral ha contribuït, els últims anys, a accelerar la crisi de la democràcia representativa.²² L'informe *The Global State of Democracy 2024*, que publica l'Institut Internacional per la Democràcia i l'Assistència Electoral (IDEA), assegura que quatre de cada nou estats estan en pitjor situació democràtica que abans, i aproximadament només un de cada quatre n'ha millorat la qualitat. Segons IDEA, la passada legislatura —del 2020 al 2024— es va caracteritzar pel que anomenen «negacionisme electoral», perquè el resultat d'una de cada cinc eleccions va ser qüestionat per algun dels candidats o pels partits perdedors.

En el cas de la UE, a més, aquesta crisi democràtica s'ha traduït en un increment generalitzat de la força electoral de l'extrema extrema i la

seva agenda ideològica. Un terç dels estats de la UE tenen l'extrema dreta al poder, ja sigui com a soci majoritari o minoritari de les coalicions governamentals. Som en una Europa de governs i majories fràgils. Al 2025, els votants van castigar els partits en el poder amb independència del seu color polític, i les formacions que governaven Alemanya, la República Txeca i els Països Baixos van perdre les eleccions. Però, sobretot, som davant d'una UE espantada, desorientada estratègicament i superada per l'ús de la força econòmica i el menyspreu geopolític del seu aliat principal. Com explica el pensador búlgar Ivan Krastev,²³ aquesta UE és el producte d'una generació que temia el passat i tenia grans esperances en el futur; però avui s'està transformant de dalt a baix —i des dels seus mateixos principis fundacionals— per les pors d'una generació que sent ansietat pel futur i per les amenaces que representen els nous nostàlgics del passat.

Però aquesta sensació de desintegració del sistema edificat sobre les runes de la Segona Guerra Mundial topa amb un afartament generacional

²² LEVITSKY; ZIBLATT, *Cómo mueren las democracias*.

²³ KRASTEVA, *After Europe*.

Aquest període de transició geopolítica exigeix un replantejament de la governança internacional, però també un retorn a la defensa dels drets més bàsics

que s'està mobilitzant de punta a punta del planeta: des de les anomenades «primaveres asiàtiques» —Sri Lanka 2022, Bangladesh 2024, Nepal 2025— a Kènia, el Marroc, Perú, Sèrbia o Bulgària. El desencadenant ha estat diferent a cadascun dels estats, però tots comparteixen un profund malestar i la sensació de viure sota un clima de violència: violència social, per les injustícies i la corrupció; violència mediambiental, per la privació de recursos i els efectes climàtics; violència humana, per les violacions de drets i les desigualtats.

Aquest període de transició geopolítica exigeix un replantejament de la governança internacional, però també un retorn a la defensa dels drets més bàsics. El món continua necessitant institucions que ens ajudin a abordar els reptes globals compartits, que van des del comerç fins a la salut i el medi ambient. Una UE més forta i amb més confiança en si mateixa hauria de contribuir a repensar l'actualització d'un sistema que sembla haver entrat en fase d'obsolescència davant les transformacions del món. Mentrestant, les grans potències continuaran impertant en el buit de poder. ■

■ Bibliografia

ACHARYA, Amitav. *After liberal hegemony: The advent of a multiplex world order*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

BARBÉ, Esther. «Orden en transición y normas en discusión». A *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, n. 134, p. 21-36, 2023.

BOSOER, Lucía (et. al). «Neither fish nor fowl: the challenges of a democratic AI» [en línia]. A *STG Policy Papers*, 2022/30, novembre de 2022. Disponible a: <www.op.europa.eu>.

BRADFORD, Anu. *Digital Empires: The Global Battle to Regulate Technology*. Oxford: Oxford University Press, 2023.

BREMMER, Ian. «The technopolar moment. How digital powers will reshape the global order» [en línia]. A *Foreign Affairs*, novembre 2021. Disponible a: <www.foreignaf-fairs.com>.

CSERNATONI, Raluca. «Charting the geopolitics and european governance of Artificial Intelligence» [en línia]. A *Carnegie Europe*, març 2024. Disponible a: <[www.carnegie-production-assets-s3-aws.com](http://www.carnegie-production-assets-s3.amazonaws.com)>.

DA EMPOLI, Giuliano. *Los ingenieros del caos*. Madrid: Oberon editorial, 2020.

DIRESTA, Renée. *Invisible rulers. The people who turn lies into realities*. Nova York: PublicAffairs, 2024.

GLOBAL STATE OF DEMOCRACY INITIATIVE. «The Global State of Democracy 2024» [en línia]. Disponible a: <www.idea.int>.

HAN, Byung-Chul. *Infocracia. La digitalización y la crisis de la democracia*. Barcelona: Penguin Random House, 2022.

KRASTEV, Ivan. *After Europe*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press, 2017.

LEVITSKY, Steven; ZIBLATT, Daniel. *Cómo mueren las democracias*. Barcelona: Ariel, 2018.

OMC. «Global Trade Outlook and Statistics» [en línia]. Octubre del 2025. Disponible a: <www.wto.org>.

O'NEIL, Cathy. *Armas de destrucción matemática: Cómo el Big Data aumenta la desigualdad y amenaza la democracia*. Madrid: Capitán Swing, 2018.

ONU. «Uncertainty is the new tariff, costing global trade and hurting developing economies» [en línia]. A *UN trade and development*, 1 de setembre del 2025. Disponible a: <www.unctad.org>.

ONU. «World Tariff Profiles 2025» [en línia]. 2025. Disponible a: <www.unctad.org>.

Ó TUATHAIL, Gearóid. «Thinking critically about geopolitics». A Ó TUATHAIL Gearóid; DALBY, Simon; ROUTLEDGE, Paul (eds.). *The Geopolitics Reader*. Routledge, 1998.

SADIN, Éric. *La silicolonisation du monde*. París: Ed. L'Échappée, 2016.

VON DER LEYEN, Ursula. «We have no bros and no oligarchs» [en línia]. Entrevista a *Die Zeit*, 15 d'abril 2025. Disponible a <www.zeit.de>.

WALTZ, Kenneth N. *Theory of International Politics*. Nova York: McGraw-Hill, 1979.

WHITE HOUSE. «The inaugural address. President Donald J. Trump» [en línia]. Disponible a: <www.whitehouse.gov>.

ZUBOFF, Shoshana. *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Nova York: PublicAffairs, 2019.